

Vrouwen met ballen en borstels: MSK werpt licht op vrouwelijke kunstenaars uit de Italiaanse barok

Niet voor tere zieltjes, die nieuwe tentoonstelling in het Gentse [MSK](#). *De dames van de barok* zet acht straffe vrouwelijke schilders op een rij met een aparte liefde voor afgehakte mannenhoofden en wraakscènes.

[Sofie Van Hyfte](#) • 22 oktober 2018, 06:00

DeMorgen.

'Judith met het hoofd van Holofernes' van Fede Galizia (1596). ©Galleria Borghese

Eén schilderij laat ons niet los als we het Museum voor Schone kunsten (MSK) in Gent buitenwandelen. Een knappe vrouw kijkt vastberaden voor zich uit. Haar haren zijn net als haar hals en oren opgesmukt met prachtige juwelen. Het werk zou rust kunnen uitstralen, tenminste, mocht ze in haar linkerhand het bloederige hoofd van Holofernes niet vastgeklemd houden. We kijken naar de vrouwelijke Dexter van die tijd, Judith.

De moordlustige Judith vormde een populair thema onder de barokvrouwen waar MSK vandaag op focust. In de tentoonstelling zijn wel zes onthoofde Holofernes te vinden. We zien ze allemaal op een chronologisch rijtje. Van de hand van Fede Galizia, wier werk we hierboven beschrijven, van Lavinia Fontana en van Artemesia Gentileschi, ook wel de vrouwelijke Caravaggio genoemd.

Gentileschi is de bekendste naam in de expo waar het werk van in totaal acht vrouwelijke kunstenaars getoond wordt. Hoewel eerst volledig gefocust zou worden op haar oeuvre, koos MSK uiteindelijk voor het bredere kader: de vrouwelijke schilders uit de 16de en 17de eeuw in Italië en hun positie in een bikkelharde mannenwereld.

“

‘De werken hangen hier niet alleen omdat ze van een vrouwenhand afkomstig zijn, wel omdat ze kwaliteit hebben’

Valentine De Beir, cocurator

Cocurator Valentine De Beir kan het niet genoeg benadrukken. “De werken hangen hier niet alleen omdat ze van een vrouwenhand afkomstig zijn, wel omdat ze kwaliteit hebben. Minutieuze details zoals je die vindt in werken van Galizia of Fontana werden destijds toegewezen aan het vrouwelijke geduld. Maar is geduld een vrouwenzaak? We kozen voor vrouwen die het goed deden en die soms ook beter waren dan hun mannelijke collega’s. Een portret van Giovanna Garzoni in de laatste zaal was in die tijd meer waard dan dat van de grootste schilders uit die tijd zoals Guercino, Pietro da Cortona of Poussin.”

Verboden naakt

De successen van de getoonde kunstenaars staan in contrast met de positie van de vrouw in die tijd en tonen hoe vrijgevochten de barokdames wel niet waren. Vrouwen hadden amper rechten. Wilde je als vrouw professioneel schilder worden, dan kon je enkel in de leer bij je vader, je broer of een andere zogenaamd sterke man in je omgeving. Schoollopen was niet aan hen besteed en vertrekken als autodidact kon al helemaal niet.

“Het Italië van de contrareformatie gaf hen mogelijkheden”, vertelt curator Francesco Solinas. “Meer dan honderd jaar vocht de kerk van Rome tegen de verspreiding van het protestantisme in Europa, vaak met bloedige oorlogen en eindeloze diplomatieke onderhandelingen. De thematiek van de heiligenverering hoorde bij de beeldentaal en leunde dicht aan tegen het werk van de vrouwelijke kunstenaars toen. Bijbelse verhalen als Maria met kind en Judith en Holofernes komen vaak terug. Het valt op dat het steeds om sterke vrouwen gaat.”

De vrouwen wisten de heersende conventies te omzeilen en konden zich zo onderscheiden van hun mannelijke collega's. Ze moesten zich weliswaar beperken tot zelfportretten, Bijbeltaferelen en botanica. Naaktschilderen werd hen lange tijd verboden dus werden ze inventief en gebruikten het eigen lichaam of gezichten van dichte familieleden in hun vaak provocerende werk.

Op die manier streken de vrouwelijke kunstenaars de meest prestigieuze opdrachten op. Ze genoten aanzien van de paus of werden hofdames, zoals Sofonisba Anguissola die de tentoonstelling opent. Haar fijnzinnige zelfportretten werden opgemerkt door de Spaanse koning Filips II die haar prompt naar zijn land liet overkomen om de koningin te dienen. Gentileschi groeide dan weer uit tot een icoon, deels door een verkrachtingskwesie die haar werk blijft achtervolgen.

Symbolische afsluiter

'Timoclea gooit een generaal van Alexander de Grote in een waterput' (1659) van Elisabetta Sirani.
©Museo e Real Bosco di Capodimonte, Napoli

Elisabetta Sirani, de jongste in het rijtje, was een echte businessvrouw. Haar dagboek onthult hoe ze een uitgebreid netwerk opbouwde. Ze zette promotiestrategieën op en creëerde een hele beleving rond haar 'merk'. In de tentoonstelling valt ze op met haar *Timoclea gooit een generaal van Alexander de Grote in een waterput*. Een schilderij waarvan de titel de lading dekt.

De gruwelwerken worden afgewisseld met warme, huiselijke taferelen en gedetailleerde portretten. In de laatste zaal rond Giovanna Garzoni is een prachtig album te zien vol botanica. Een granaatappel is zo gedetailleerd weergegeven dat hij haast tastbaar wordt. Het is een verwijzing naar de vruchtbaarheid van de vrouw, een symbolische afsluiter van de expo.

Tot 20/1 in MSK, Gent. [mskgent.be](https://www.mskgent.be)